VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Lisäselvitys
25.10.2022

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Sosiaali- ja terveysministeriön sekä oikeusministeriön lisäselvitys lakivaliokunnalle – HE 189/2022 vp

Henkilön vahvistaessa sukupuolensa toiseen hänen henkilötunnuksensa muuttuu. Muutos tehdään väestötietojärjestelmään väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain 12 §:n 2 momentin nojalla. Muutoksen jälkeen uusi ja vanha henkilötunnus ovat väestötietojärjestelmässä ketjutettuina. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki vanhalle henkilötunnukselle kirjatut tiedot, esimerkiksi vanhemmat, lapset, muutot, siirtyvät ja näkyvät myös uudella henkilötunnuksella, vaikka vanhaa henkilötunnusta ei enää tietojen hakijalle näytetäkään.

Kun väestötietojärjestelmästä haetaan tietoa vanhalla henkilötunnuksella, tulee hakijalle tieto siitä mikä on uusi aktiivinen henkilötunnus. Mikäli uudella henkilötunnuksella haetaan henkilöä ei väestötietojärjestelmästä tule tietoa siitä, mikä oli henkilön aiempi henkilötunnus. Entisten nimien kohdalla hakutoimintoa on rajoitettu siten, ettei henkilön kaikkia entisiä etunimiä näytetä tietojen hakijalle, jotta sukupuolen vahvistaminen ei tätä kautta selviäisi. Sukupuolen vahvistamista koskevan tiedon luovuttamisen rajoituksista säädetään väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain 40 §:ssä.

Digi- ja väestötietovirasto toimittaa uuden henkilötunnuksen väestötietojärjestelmästä tietoja vastaanottaville tahoille esimerkiksi viranomaiselle, joka ylläpitää rekisteriä. Teknisesti se tapahtuu siten, että vanha henkilötunnus, joka on organisaation rekisterissä, on toimitettavassa päivitysaineistossa tunnisteena, kun uusi aktiivi henkilötunnus toimitetaan. Tahon, joka vastaanottaa tietoja väestötietojärjestelmästä tehtäväksi jää siirtää vanhalta henkilötunnukselta tiedot uudelle henkilötunnukselle. Viranomaisten ylläpitämien rekistereiden osalta tämä tarkoittaa yleisesti sitä, että viranomaisen tulee rekisterissä yhdistää vanhalta henkilötunnukselta tiedot uudelle henkilötunnukselle.

Rikosrekisteri ja luottotietorekisterit ja henkilötunnuksen muutos

Rikosrekisteristä, rekisteriin merkittävistä tiedoista ja rikosrekisteritietojen luovuttamisesta säädetään rikosrekisterilaissa (770/1993). Rikosrekisterin rekisterinpitäjänä on Oikeusrekisterikeskus.

Oikeusrekisterikeskuksen mukaan sukupuolen vaihtumisella ei ole vaikutusta rikosrekisterin rekisterinpitoon eikä se ole myöskään tieto, joka näkyisi rikosrekisteristä annettavassa rikosrekisteriotteessa.

Rikosrekisteriotteessa on henkilön nimi ja henkilötunnus, käyttötarkoituksesta riippuen voi olla myös henkilön entiset nimet. Henkilötunnuksen vaihtuminen ei Oikeusrekisterikeskuksen mukaan aiheuta haasteita rikosrekisterin rekisterinpitoon. Jos vanhentunut henkilötunnus tulee tietoja käsiteltäessä eteen, niin henkilön voimassa oleva henkilötunnus haetaan väestötietojärjestelmästä ja rekisteritiedot päivitetään

vastaamaan uutta henkilötunnusta. Myös tuomiot, jotka ovat henkilön vanhentuneella henkilötunnuksella tulevat rekisteristä esille.

Suomessa on oikeusministeriön tiedon mukaan tällä hetkellä kaksi luottotietolakiin (527/2007) perustuvaa yksityistä luottotietorekisteriä, jotka sisältävät luonnollisen henkilön luottotietoja. Luottotietorekisteriin saa tallettaa luonnollisesta henkilöstä välttämättömät yksilöintitiedot. Tietosuojalain (1050/2018) 29 §:n 2 momentin nojalla luottotietotoiminnassa saa käsitellä myös henkilötunnusta. Väestötietojärjestelmästä voidaan väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 31 §:n 2 momentin nojalla luovuttaa luottotietotoimintaan tieto henkilön etu- ja sukunimestä, henkilötunnuksesta tai syntymäajasta, osoite- ja muista yhteystiedoista, syntymäkotikunnasta ja syntymäpaikasta, holhoustoimen edunvalvonnasta ja sen sisällöstä sekä kuolinajasta tai kuolleeksi julistamisajasta. Jos luonnollisen henkilön henkilötunnus muuttuu, muutoksen vaikutukset luottotietorekistereihin riippuvat siitä, millä tavalla tiedot päivitetään väestötietojärjestelmän sisältämien tietojen muuttuessa.

Positiivisesta luottotietorekisteristä annetussa laissa 739/2022 säädetään uudesta viranomaisen rekisteristä, jonka rekisterinpitäjä on Verohallinnon tulorekisteriyksikkö. Positiiviseen luottotietorekisteriin on tarkoitus lain 5 §:n 3 momentin nojalla siirtää väestötietojärjestelmästä automatisoidusti rajapinnan avulla sekä uudet että muuttuneet tiedot. Jos luonnollisen henkilön henkilötunnus muuttuu, myös henkilötunnus päivittyisi rekisteriin. Tietojen luovuttaminen luotonantajalle positiivisesta luottotietorekisteristä edellyttää, että luotonantajalla on tieto voimassa olevasta uudesta henkilötunnuksesta.

Rekisteröidyllä on oikeus yleisesti sovellettavan tietosuojalainsäädännön nojalla saada muuttuneet tai virheelliset henkilötiedot oikaistua. Jos rekisteröity itse ilmoittaa henkilötunnuksen muutoksesta yksityiseen rekisteriin tai viranomaisen rekisteriin, rekisterinpitäjällä on myös velvollisuus huolehtia tiedon oikaisemisesta.

Sosiaali- ja terveysministeriön alaisten laitosten ja virastojen rekisterit ja henkilötunnuksen muutos

Sosiaali- ja terveysministeriön alaisissa laitoksissa ja virastoissa on useita rekistereitä, joihin tulee päivittää tietoja tilanteissa, joissa henkilö vahvistaa sukupuolensa toiseen ja hänen henkilötietonsa muuttuvat. Ohessa on esimerkkejä siitä, miten eri rekistereiden osalta toimitaan henkilötunnuksen muuttuessa.

Potilasrekistereiden osalta Kanta-palveluiden potilastiedon arkiston määrittelyissä on henkilötunnuksen vaihtaminen huomioitu. Uusi henkilötunnus päivitetään kaikille Kantaan tallennetuille potilasasiakirjoille. Tämä ei tapahdu automaattisesti, vaan kukin terveydenhuollon organisaatio päivittää tiedot ensin tietojärjestelmässään. Tämän päivityksen myötä Kanta-palveluissa oleviin potilasasiakirjoihin päivittyy uusi henkilötunnus.

Valviran ylläpitämään terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin (Terhikki) merkitään muun muassa terveydenhuollon ammattihenkilön nimi, henkilötunnus, osoite, rekisteröintinumero ja ammattioikeus. Lisäksi rekisteriin merkitään tiedot muun muassa myös ammatinharjoittamisoikeuden

rajoittamisesta tai poistamisesta. Tiedot päivittyvät suoraan väestötietojärjestelmän kautta ja kaikki tiedot seuraavat uudelle henkilötunnukselle eivätkä rekisteröintinumerot tai yksilöintitunnukset muutu, vaikka henkilö vahvistaisi sukupuolen toiseen.

Valviran ylläpitämään sosiaalihuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin (Suosikki) merkitään tieto muun muassa henkilön henkilötunnuksesta ja tieto sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tai aluehallintoviraston sosiaalihuollon ammattihenkilölle antamasta huomautuksesta sekä tiedot ammattitoiminnassa saadusta varoituksesta, sakko- tai vankeusrangaistuksesta tai viraltapanosta. Tiedot päivittyvät suoraan väestötietojärjestelmän kautta ja kaikki tiedot seuraavat uudelle henkilötunnukselle eivätkä rekisteröintinumerot tai yksilöintitunnukset muutu, vaikka henkilö vahvistaisi sukupuolen toiseen.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira ja aluehallintovirastot pitävät yhdessä valtakunnallista tietojärjestelmää yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (1549/2009) ja yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa (922/2011) tarkoitettujen lupa- ja ilmoitusasioiden käsittelyä sekä toiminnan valvontaa ja tilastointia varten. Yksityisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen antajien rekisteri, Valveriin merkitään tieto henkilötunnuksesta terveydenhuollon palveluista vastaavien johtajien ja sosiaalihuollon toimintayksiköiden vastuuhenkilöiden tietoihin. Tiedot seuraavat uudelle henkilötunnukselle. Tämä ei tapahdu automaattisesti vaan henkilön uudet tiedot (henkilötunnus ja mahdollisesti nimi) tulee syöttää manuaalisesti.

Valvira antaa yksilöintitunnuksen lääkäreille ja hammaslääkäreille ja lääkkeen määräämiseen oikeutetuille sairaanhoitajille, suuhygienisteille ja optikoille. Tiedot päivittyvät suoraan väestötietojärjestelmän kautta ja kaikki tiedot seuraavat uudelle henkilötunnukselle eivätkä yksilöintitunnukset muutu.

Valviran ylläpitämään hedelmöityshoitorekisteriin (Luoteri) tallennetaan luovutuksen vastaanottaneen terveydenhuollon toimintayksikön ilmoituksen perusteella luovuttajan nimi ja henkilötunnus sekä tieto luovuttajan tunnuksesta, isyyden vahvistamista koskevasta suostumuksesta ja sen peruutuksesta sekä siitä, onko kyse siittiöiden, munasolujen vai alkioiden luovutuksesta. Luovuttajarekisterin tietoja ei voi Valvirassa korjata, vaan kaikki korjaukset tulevat klinikoiden kautta eli klinikat kirjaavat muutetut tiedot rekisteriin. Luovuttajan, joka on vaihtanut henkilötunnuksensa tulisi siis ilmoittaa asiasta klinikalle, jossa on käynyt luovuttamassa, ja klinikalta kirjataan muutetut tiedot Valviran rekisteriin. Mikäli luovuttaja ei korjaa tietojaan klinikan kautta rekisteriin, niin ne eivät päivity.

Suomessa terveydenhuollon ammattilaiset ja kuluttajat voivat ilmoittaa epäilemistään tai toteamistaan lääkkeiden ja rokotteiden haittavaikutuksista Fimeaan. Fimea tallentaa kaikki vastaanottamansa haittavaikutusilmoitukset haittavaikutusrekisteriin. Lääkkeiden haittavaikutusrekisteriin tulisi päivittää henkilötunnus, mikäli henkilö vahvistaa sukupuolensa toiseksi. Uusi henkilötunnus päivitettäisiin vanhan henkilötunnuksen tilalle. Muut tiedot pysyisivät ennallaan.

Säteilyturvakeskuksen annosrekisteriin tallennetaan tiedot kaikista annostarkkailussa olleista työntekijöistä. Tietoja käytetään säteilytyöntekijän terveyden ja säteilyturvallisuuden varmistamiseen. Jos henkilö vahvistaa sukupuolensa toiseksi ja saa uuden henkilötunnuksen (ja mahdollisesti nimen), niin hänen rekisterissä olevat tietonsa seuraavat annosrekisterissä uudelle henkilötunnukselle edellyttäen, että

annosrekisteriin on lähetetty asiasta kirjallinen ilmoitus/vahvistus, jonka perusteella tietojen yhdistäminen voidaan tehdä. Tietojen yhdistäminen tapahtuu manuaalisesti. Henkilön itse on ilmoitettava asiasta annosrekisteriin.

Työterveyslaitoksen ASA-rekisteri on syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien rekisteri. ASA-rekisterissä on tällä hetkellä vain yksi kohta henkilötunnukselle, joten jos henkilötunnus muuttuu, henkilö kirjautuu uutena henkilönä. ASA-ilmoitukset tehdään joka vuosi, joten henkilötunnuksen muuttuminen ei vaikuta rekisterin toimintaan. Silloin kun yksittäinen henkilö pyytää omat tietonsa, voi kahden eri tunnuksen takana olevat ASA tiedot yhdistää manuaalisesti, jos henkilö toimittaa tiedot molemmista tunnuksista.